

מישפחה אחת גדולה

מאת אילן כפיר

אילן כפיר, חבר מערכת "ידיעות אחרונות", שנמנה עם לוחמי יחידת הצנחנים הראשונה שצלחה את התעלה והאחרונה ש, סגרה את אפריקה, מסכם ברשימה אישית זו ארבעה-חצי חודשים של אש ושל דם; של מטעי מגו ירוקים ויונים צחורות; יחסים של עופרת ויחסים של "סבאח אל-חיר" עם האויב; הירורים נוגים ותחושות של תהום נפערת בין ה"פראירים" שבקו לבין העורף — והתגבשות הלוחמים למשפחה חמה ומלוכדת בגדה המערבית, בה צמונים אולי גם ניצני השינוי המיוחל בגדה האזרחית

נוכח ריבוי הטוענים לכתה, הצולחים הראשונים, כדאי שיהיה ברור — זו היחידה שצלחה ראשונה את התעלה

אלי מהן התקשה לכבוש את התרגשותו כשהוריד את דגל הלאום מן התורן וסגר את אפריקה. וכמוהו אנחנו, חברי היחידה, שצקבנו אחריו מתוך הוחל"מים. שמש הצהריים הילתה ברום השמיים, אך לנו הייתה תחושה של שקיעה. סיום תקופה פרק-חיים לכל אחד מאיתנו. כשחלפו הוחל"מים על-פני הגשר הישתי אמרנו שלום לאפריקה — וידענו שלא נשכת אותה. היא נחרטה עמוק מדי בלב כל אחד מאיתנו-מכדי שנוכל אי-פעם לשכוח.

העפנו מבט אחרון במימי התעלה הכחולים-ירקוקים, במעמחים המנותצים של קו בר-לב, בעצי האקליפטוס שבגדה המצרית של התעלה, בסוללת העפר ולרגע שבנו להיזכר באפריקה, כפי שנתגלתה לעינינו במבט ראשון. 128 יום לפני קרבאל הסיום על הגשר הייתה המלחמה רחוקה מהפרעה. בראדיו קראו לאשר התחולל בחזית "קרבות בלימה", אך אנו ידענו כי הם קרבות שחילקה חשנו, כי המיפנה חייב לבוא. אחרת... לא העזנו לחשוב, מה עלול לקרות, אם לא יחול אותו שינוי ובליל ה-14-15 באוקטובר, באוטובוס "דן", מן המיתלה לאיזור סאסה ידענו כי זו גמיעה בכיוון אחד. בדרך לקרב.

בצהרי יום המהרת ידענו כי הלילה אנהנו צולחים ראשונים את התעלה. כדי לתפוס מעברה המערבי-ראש-גשר אביק, מפקד הפלוגה, הרכיב את צוות הקרב. כמה עשרות לוחמים בשש סירות גומי באוהו לילה יצאנו בזהל"מים לדזוריסואר. לילה של אש, טילים, ארטילריה, קרבות שין בשין אכזריים, ומחשבות, לאלה של חשבון-נפשו מי יחזור ומי לא. אחרי השעה אחת אחר הצית היינו במים, בתוך הסירות, כאשר מאחורינו על סוללת העפר הגדה הישראלית. נפגעים ראשונים מפגז מצרי.

"בית" באדמה

אלי מהן, מן הצעירים בלוחמי הפלוגה, הוביל את הצוות הראשון. סירתו נבלעה בתוך הלילה החשוך. אביק, מפקד הפעולה, המתין בסירה לקריאה בקשר. כאלה דבשה. קילו של אלי לא נשמע. עקבתי אחריו פניו המתחמים של אביק, הראייה הבחנתו אצלר בסימני הדהד הנורלי של אלה. הוא צעק ליו, הסמיתים, כי סירה אחת נסחפה נוראה. התכנין לסירתו של אלי, ואז נשמע מכיוון דרום קול קצף עז. קמצנו אגרופים ונשכנו שפתיים. חששנו כי קרתה חקלה לאלו ולאנשתי.

דו"קים

בתום שבוע יכולנו להרים ראש להניח את הקסדה בצד ולהתבונן בשדה הקטל שמסביב, במבטאים שיערו פגזים; בפגרי הטנקים והמכונות; בתאג"ד, שאנשיו שברו את שיאי האומץ, ההקרבה המסורית לחיי אדם; ובגבעות-המתים, עדיה היו מונחת עשרות רבות של אינדיקות. מכוסות בשמיכות אפורות שמתכן מבצבצות נעלים אדומים ישירות. עזבנו את הגשר ויצאנו אל המאגוז. איחזנו את העונה ושרר בניימה. בחוכנו גילו פרי על העצים. בבקרים סיררנו בציר התעלה ובציר העלת המים המתוקים, גבלינו את הברבורים, ששיוטם הרגיע הייה ניגוד מחולט לסערה שהתחוללה מסביב. בסריקה בכפרים הערבים שמסביב למטעי המאגוז פגשנו את האוכלוסייה האזרחית, פלאחים, שהפכו לפליטים. אספנו אותם קבוצות קבוצות, סיענו להם לארוח את חפציהם. היסענו אותם לקירבת הגבול, באיזור איסמעיליה.

האמלת-פרידה של יחידת הצנחנים ב"קאזינו-מחדל", כשהראיס' צופה מן הקיר

בתום סריקה באחד הכפרים אמר לי אביק, כי באחד הבתים שוכב פצוע. מעינו של הפצוע צעק הפחך. כגנאה חשש, שבאנו להרגו. משך שניות היסס אם ליטול ממני את המימיה וכשלקח — לא השאיר בתוכה טיפה. חבשתי את פצעיו והנחנו אותו על אלונקה. הוא מילמל דברים בלתי ברורים ועיניו אמרו תודה. הוא פונה יחד עם האחרים לאיסמעיליה. היי אלה ימים ללא אש, ימים של התארגנות והיערכות בקי-חדש. בסירור הבוקר של יחידה אחרת באיזור איסמעיליה נדמה היה, כי המלכת ונרקמת אינדיה עם החיילים המצרים. בין אנשי הסירים משני הצדדים התפתחו יחסים מיוחדים במינם. המצרים בירכו את החבריה. בסבאח אל-חיר ידענו בבוקר טובי: לחצו ידיים וערכו היכרותות; החליפו סיגריות "אסקוט" בקליאופטרה — וכעבור ימים אחדים כבר הראו זה לזה צילומים משפחה-היים. ממדי הידידות הגיעו לכך, שהמצרים ביקשו מן הישראלים כבשים כדי לגונן את התפרים הצבאי. הלוחמים הישראלים הסבירו להם, כי הם חוקלים באותה בעיה ומגוונים את ארוחת בשר הלחן בבשר כבש. עם זאת הסכימו לספק למצרים בשר כבש מדי יום ששי יום השבתון של המיסלילים. כמו בין הסירורים, כך גם בין אנשי המוצבים משני הצדדים נרקמו יחסי ידידות. ימים ספורים אחרי הפסקת-האש היו חיילי צה"ל עסוקים בכריתת מספר עצי מאגוז, שחסמו בפניהם את הרוח לעבר העמדות המצריות. תוך כדי עבודה שמעו קילו של חייל מצרי, הקורא להם להחיל מכריתת העצים. יעקב שרון, צנחן איש מילואים, הזמין את המצרי להתקרב והבטיח לו כי לא יאונה לו כל רע. בצעדים הססניים קרב קצין מצרי בדרגת סגן אל ההיילים הישראלים, כשחבריו מאבטחים אותו בנשקם. "מדוע אתם כירתיים את העצים? הם אינם שייכים לנו או לכם. אלא לאדם פרטי, שאיננו כאן?" אמר המצרי. הקצין הישראלי הבטיח לו, אנשיו יחדלו מכריתת עצים. בעקבות פגישה זו החלה סידרת מיפגשים בין חיילי שני הצדדים, כשכל פגישה מפיגה את המתח ושוברת את הקרח. תוך תקופה קצרה למדו אלה את שמותיהם של אלה, ותו יחידו קפה, שיחכו ש-שבש התבולחו על גולדה וסאדאת. יחסים מיוחדים נרקמו בין מפקד המוצב הישראלי גרעון המפקד המצרי עלי. באמצעות סיפוריו של

עלי הכיר גדעון את משפחתו של הקצין המצרי וידע על חייו יותר משידעו פיקודו המצרים. כאשר הועלה עלי לדרגת רב-סרן, היה גדעון לימים. כאשר הקו שממביב החל לגלות סימני ראיחה ופגזים החלו לשרוק מעל עצי המאנוגו, המשיכו המוצבים של גדעון ועלי לשמור על יחסי ידידות. כאלו חיו על אי בודד ולא בליבה על הסערה.

את האידייליה שנרקמה בין הלוחמים באותם מוצבים, ששיאה היה בהזמנת גדעון לבקר בקהיר כאורחו של עלי, שברה הטלוויזיה הישראלית. הקרנת הכתבה על פגישות הישראלים והמצרים, גרמה לתרעומת בקרב המצרים. שחשו עצמם מרומים. מאז הצטננו יחסיהם של עלי וחבריו עם אנשי המוצב הישראלי.

סימני שאלה

בעת שהידידות בין גדעון ועלי פרח עדיין התנהלה באפריקה מלחמת התשה. פעולות ההתבצרות של צה"ל בשטח נתקלו באש מצרית. פגזי מרגמות, קאטישות וארטילריה נזרו לשרוק בשמי איסמעיליה, ממערב לפאיד ומדרום לסואץ. צה"ל השיב במכות-אש נגדיות כמעט שלא-חלף יום ללא נפגעים וחללים.

קשה מכולם סבל בהתשה החדשה אחד המוצבים בגיזרת איסמעיליה, שלוחמי הישויה עם מוצב-המוזה. באחת התקריות-הפצעו 14 מלוחמי המוצב ואחד מהם, נפטר ימים ספורים לאחר מכן. מפקד המוצב, סרן דב ניסה להביא להרפיית המתח עם המצרים ובאמצעות אנשי האו"ם ערך עימות, סולחה-אף שחט עבורם כבש. התגובה: תקרית-אש נוספת במהלכה נפצע ופונה. בתחנת איסוף הפצועים התחנן לחזור למוצב, אך הרופאים מנעו זאת ממנו. כעבור מספר ימים חזר אל הקו. אל האש, בסוף נובמבר ובתחילת דצמבר חלה

הקלמה בהתשה. מצרים היוו כוחות באיוור הארמיה השניה וקיפצו כוחות שיריון גדולים באזור איסמעיליה. צה"ל נכנס לכוננות-שיא. שוב שכבנו לישון נעולים נעליים, כשהחגור הנשק מונחים בסמוך. תדריכים למשימות אפשריות — ומלחמת עצבים די בתחילה על הדק כדי שהניצוח יתלקח. החופשות בוטלו והמתח מרס עצבים. ההגיון אמר, כי לא תפרוך מלחמה חדשה, אך מאימתי יש להגיון שליטה על מלחמות ישראל-ערב. לקראת אמצע דצמבר חלה הרפייה במתיחות. סכנת חידוש הלחימה התפוגגה.

בהיות ימי מועקה, כך חשנו, הלכה והעמיקה התהום שנוצרה בינינו לבין העורף מהדגיסא. ובינינו לבין הדרג הפיקודי הבכיר של צה"ל מאיך-גיסא. בבואנו לעורף חשנו עצמנו זרים. התקשינו להבין כיצד לא חל כל שינוי בתפישה ובאורחות-החיים של הגדה האזרחית. שאצל רבים מהם מסתבר, המלחמה לא הותירה כל משקע. רחוב דיזנגוף, הסואן מצעירים שלא גויסו או ששירתו תקופות קצרות ביותר, הוליד אצל רבים מאיתנו ריגשי מרידות. התקשינו לקלוט כיצד מדינה שנחלצה בנס משואה-ספגת מלחמות היחידים של טרום הבחירות. התנצחויות האלופים הביכו אותנו יותר מכל. לראשונה מאז המלחמה התעוררו אצלנו סימני-שאלה הקשורים בדם שנשפך.

לא אחת, בבואנו לחופשה, נתקלנו בשאלות מביכות של ידידים לשעבר: "מה אתה עושה פה?" או "מה זה שכל פעם אתה יוצא לחופשה?" לאותם אנשים, שחלקם לא תרם אפילו יום

אחד למאמץ המלחמתי. נראה טבעי שמקומנו באפריקה ומקוםם בארץ. מבוכה זו הולידה שאלות. רצינו לקבל תשבות מפי המפקדים הבכירים, מפי המדינאים ואנשי הציבור. אך הם היו עסוקים מכדי לבוא אלינו. לאפריקה, לשבת איתנו, לשמוע ולהשמיע. אולי חששו מעימות איתנו, בידעם-כי לחלק גדול מן השאלות אין בפיהם תשובות.

מפקד — ואבא

מפה לשם, הפכר אותנו החיים המשותפים באפריקה והרגשת הזרות בעורף. למשפחה גדולה אחת.

באיזה מקום בעורף יכולת לראות אנשים נדחקים כמו סרדינים לתוך מטוס, כדי שעשרים נוספים-יוכלו לטוס הביתה. היכן עוד שמעת על מפקד שוויתר על חופשתו לטובת חייל, שהיה חייב לרוץ לכבות שריפה בעסקו המתפורר. באיזה מקום עוד יכולת לראות מפקד חטיבה יושב על הריצפה (ריצפת המטוס במקרה זה), לצד טוראים, ומשוחח עימם בחופשיות. אווירת המשפחתיות שברה את המחיצות בין הלוחמים והמפקדים שבקו. למח"ט קראו דני ועם הסמ"ט צלינו יחדיו כבש עם זאת. בקרב, ידע כל אחד את מקומו. כי הם המפקדים, ואנחנו פיקודיהם. בהודשים הארוכים באפריקה יצרנו היכרות חדשות עם אנשי יחידות אחרות העמקנו את הקשרים בתוך היחידות, דומה, כי התחושה של אחוות-לוחמים הרקיעה לגבהים חדשים.

בארבעה-וחצי החדשים שעשינו בקו למד כל אחד מאיתנו להכיר את חברו, אולי טוב יותר מאשר אשתו. הכרנו חולשותיו וסגולותיו של כל אחד. למדנו שלא להתרשם מן החיצוניות אלא מן הפנימיות.

אני זוכר כיצד בימי השירות הראשונים, היינו ספקנים לגבי אלי כהן שרבים מאיתנו ראו בו ילד, בשל גילו הצעיר, האם זה יצליח להנהיג אותנו? אך, מיבחן-האש הפך את אלי למנהיג. ומפקד וכחבר לא היה טוב ממנו.

ואביק, המ"פ קרירוח עד להדחים מסוגר, לכאורה אדיש, אך מאתורי שיריון-מסווה זה ידענו שהוא עושה הכל כדי שרבים ככל האפשר מאיתנו יחזרו בשלום מן התופת לעולם לא ייתן פקודה שאי אפשר לעמוד בה. השקט שלו השפיע עלינו. ראינו בו מפקד מחונן ואפילו יותר מכך — אבא. ובמלחמה כמו זו האחרונה, גם לוחמים ותיקים היו זקוקים לאבא.

עמנואל, סגנו של אביק; אנדריי; ויקי איתן, השגיעו כל אחד את חלקו על התגבשותה של היחידה למישפחה, וכאשר אופק השיחרור הלך והתבהר, היתה שימתנו מחולה בצער על הפרידה הקרובה ועל התפרקות המישפחה. שנחתנו רבות על השיחרור הקרב והיך, שאלנו את עצמנו כיצד לשמור על המסגרת גם בתקופות שלא נהיה יחד במידואים. החלטנו, כי נהיה קרובים זה לזה, נסייע לאלה מאתנו שיתקלנו בקשיים. לקראת השיחרור החל יותר ויותר להציק לנו המתרחש בעורף. שאלנו את עצמנו כיצד ייתכן שהנהגה המדינית וחלק מן הפיקוד הצבאי הבכיר יהיו כה מנותקים מן המתרחש סביב, כיצד יכולים הם להתנהג בפברואר '74 כמו ברביעי באוקטובר '73? איש מאתנו לא עסק מעולם בפליטיקה, אך הפעם

חשנו, כי בבואנו הביתה חובה עלינו להביא עלינו את הרוח הרעננה משם. יחד החלטנו לצאת להפגנה, שהמאפיין אותה, אנלי יותר מכל הוא המבוכה, שכן הדרך בה אנו רוצים לתקן ולהביא את העורף החולה, אינה ברורה לנו די הצורך. המחשבות על הצפוי לנו בעורף העסיקו אותנו יותר מכל בימים האחרונים באפריקה. במסיבת הסיום שרנו עד השעות הקטנות של הלילה, אך בשעות המעטות שנותרו לשינה לא יכלו רבים מאתנו לעצום עין.

קשה היתה הפרידה מאפריקה. התקשינו להאמין, כי בבוקר המחרת לא נשכים בוויילה באיסמעיליה ואת כוס הקפה לא יכין, כמקובל, זה שיוצא מחר לחופש, אלא האשה

128 יונים

בבוקר האחרון עלינו על החולמים ויצאנו אל הגשר שממעל לתעלת המים המתוקים, כדי לאבטח את יציאת הכוחות האחרונים. עמדנו מן הצד ונפפנו בידים לכוחות היוצאים. את מרביתם היכרנו ב-128 ימי השירות. היחידה של קאצ'ה נעה לפנינו דאנחנו נשארו במאסף. ערכנו סיבוב פרידה מסביב לוויולה, לה הדבקנו את הכינוי "מלון המחדל", ונפרדנו בעיניים מקאזינו מחדל", שהפך לקאזינו המפורסם ביותר במזרח-התיכון. קשה היה לעכל את העובדה כי זו הפעם האחרונה שאנחנו נוסעים על דרך העפר המקבילה לתעלת המים המתוקים. יחידות אר"ם שגלו מאחורינו ומיהרו לתקוע את גזליהם על-התלמים שהותירו הזחל"מים, הבהירו לנו, כי זהו סוף-פסוק לאפריקה שלנו.

בגשר פגשנו את פלוגת השריון של יהונתן. היא חצתה את התעלה איך כפיר — 5 — סוף

בפיקודותינו ויחד עימנו נתכבדה בסגירת אפריקה. צה"ל התכוון לקיים בגשר מיסדר צבאי קומפאקטי, לפי כללי הסקס. אנחנו ידענו מראש שזה לא יילך. והכנו הפתעה משלנו — 128 יונים. מן השוכב המצרי שבחוזה, שלנו, יונה לכל יום ששירתנו באפריקה. חשבנו שלפחות השריונאים, הידועים כממושעים יותר, ינהגו לפי כללי הסקס. אך גם להם קרה משהו בחדשי-האחרונים. הם גמבו לנו את ההצגה — הפעולה רימוני עשן וצפרו בסירנות. אנחנו הפרחנו את הריגים ומה שצמור היה להיות כ' סדר הפך לקרבנאל. אלי כהן הוריד את הדגל לאיטו. אנחנו שהיינו אמררים לעמד דום בחול"מים, ישבנו על דפנות הפלדה — וצילמנו צילומים אחרונים של המקום. שהיה לנו אכסניה, בארבעה חצאי-החדשים הארוכים בחיינו.

חממנו על הדגל ההיסטורי, הוא יהיה מינו באורנו של אלי, אלא אם — ונקווה שלא! — נצטרך להוציא ולהניפו שוב חלפנו בניסיעה מהירה על הגשר היבשתי. העפנו מבט אחרון במים הזורמים לאיטם בתעלה, בסוללת העפר עליה טיפסנו ביום הצליחה, בגדה המצרית עליה נחתנו, בחצר בדווריסואר ובגבעת המתים". הצדעה בלב לחברים שבאו איתנו, אך לא חזרה. אפריקה הלכה ונעלמה באופק, כשעימנו נחלם הפרק, שהיה — למרות הכל — היפה ביותר בחייו של כל אחד מאיתנו. תקופה בה לא היה לנו בעצם בית. אבל היתה לנו מישפחה זהדרת.

דגלים, סיסמאות ואווירת קרבנאל בחול"מים — בדרך ליציאת מצרים

מה שהיה אמור להיות טקס צה"לי מכופתר וחגיגי של פרידה מגושן הפך לקרבנאל עליו

לחיצת-יד לפרידה בין שני קציני צה"ל בקו האפריקני